

ДО ПИТАННЯ СТРУКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ СПЕЦКУРСУ “ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА ПОСТМОДЕРНУ” У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Художня культура постмодерну – явище складне. Ця складність обумовлюється формуванням в останній третині ХХ століття нової естетичної парадигми, яка багато в чому заперечувала усталені на той час модерністські позиції. Культуролог В.Брайнін-Пассек порівнює основні естетико-культурологічні засади модернізму і постмодернізму крізь призму основних ідей, поглядів та понять, акцентуючи на таких якостях нового етапу, як: конформізм, демократичність, ділове використання минулого, антиутопічність [1, с. 7]. До цього списку можна додати й такі характерні риси постмодерної культури, як: відсутність правил та ідеалів, синтез та синкретизм, еклектизм та мозаїчність, іронія, ігровий стиль, естетизація бриджого та побутового, стирання меж між мистецтвом та реальним життям.

Найбільш відомими течіями постмодерністського мистецтва, в яких втілилися усі названі риси, були реді-мейд, поп-арт, соц-арт, кінетизм, мінімалізм, гіперреалізм, відеоарт, концептуалізм, акціонізм, боді-арт, стріт-арт. Ці та інші художні практики другої половини ХХ – початку ХХІ століть не вписуються у рамки традиційних уявлень про мистецтво, задекларованих у класичній естетиці, тому питання включення їх до змісту вищої мистецької освіти до сьогодні залишається спірним. Втім, актуальність постановки цієї проблеми важно переоцінити: мистецькі форми, які оточують студента у повсякденному житті, повинні бути об'єктивно визначені, проаналізовані та оцінені. Таке завдання – здійснення серйозного філософсько-культурологічного та мистецтвознавчого аналізу явищ сучасної художньої культури – вимагає суттєвих змін у методиці викладання дисциплін культурно-мистецького циклу та відповідної підготовки викладачів, які б пропонували студентам шляхи інтерпретації нових, часто неоднозначних явищ.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень засвідчує досить значну історіографію з постмодерністської проблематики загалом, а от питання методики викладання постмодерної культури представлені лише на рівні поодиноких праць, переважно у сфері викладання літератури (в Україні – Г. Бійчук, А. Фасоля; в Росії – І. Кальюнова, С. Орищенко). Отже, мета статті полягає у визначенні особливостей змісту та структури навчальної дисципліни “Художня культура постмодерну”, яка б окреслювала коло сучасних мистецьких форм і могла бути включена до навчальних планів вищої школи.

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

Як справедливо пише професор Арканзаського університету Марк Тейлор, “вища освіта в цілому ґрунтується на цінностях Нового часу (модерну), які сягають корінням в епоху Просвітництва і нерозривно пов’язані з такими поняттями, як оптимізм, пізнаваність істини, наука і розум. Постмодерн більш схильний до песимізму, проголошує, що “істина” для кожного своя, ставить особисту думку вище істини, а особистий досвід – вище науки і розуму і не визнає авторитетів” [4]. У такому середовищі сформувався і особливий тип студентства – “покоління Next” (М. Тейлор). Підсумовуючи дослідження вченого і спираючись на власний педагогічний досвід, відзначимо, що портрет сучасного американського студента виявився позанаціональним, влучно змальовуючи особливості й вітчизняного студента. Отже, студенти “нової генерації” або нового тисячоліття (за М. Тейлором):

1) не прагнуть добре вчитися і являють собою “найменш старанне плем’я студентів” усіх часів; це найбайдужіші до навчання та недисципліновані студенти, що дуже мало часу проводять за підручниками, відчувають нудьгу від навчання і часто запізняються на заняття;

2) орієнтуються на розвагу (і у навчанні теж), що погано поєднується із старанністю та кропіткою працею, необхідною для отримання якісної вищої освіти (більшість викладачів, вихованих на наукових методах Нового часу, все частіше розгублюються при спробах зацікавити своїм предметом студентів епохи постмодерну);

3) декларують невір’я у традиційні цінності, “свободу” від моральних норм; нечемні, погано знайомі з правилами суспільної поведінки, мають невисокий рівень громадянської свідомості та активності; готовність до суспільної позакласної діяльності, яка ще фіксується у молодших школярів, стрімко падає з віком, практично не визначаючись у студентському середовищі;

4) демонструють споживацьке ставлення до життя, в т.ч. і в освіті: “я заплатив за навчання – ви забезпечте мені диплом”, а також схильність торгуватися (якщо у світі немає абсолютних цінностей, то все піддається торгу); виявляють нестриманість бажань: якщо виникла потреба, її треба негайно задовольнити, і середовище повинно надати усі необхідні для цього умови (наставники скаржаться, що їх підопічні хочуть отримувати хороші оцінки при мінімумі зусиль, а вузівська адміністрація стимулює штучне завищення успішності, внаслідок чого освітні стандарти падають, а студенти стають інертними);

5) виявляють життєву короткозорість, інфантильність, низький рівень навичок критичного мислення, невміння та небажання планувати свої дії та майбутнє, але при цьому – високу самооцінку, зосередженість на власних інтересах, скептицизм, цинізм, емоційну скутість, інтелектуальну байдужість;

6) пристосовуються і швидко адаптуються до різноманітних обставин та умов; прагматичні у вирішенні життєвих

проблем, для розв'язання яких готові використовувати будь-які засоби; прекрасно орієнтуються у нових технологіях, компетентні у сучасній електроніці [4].

Для такого студента ілюзорно-віртуальний світ сучасних симуляторів – це його стихія і “зона комфорту”. Саме тому мистецькі форми постмодернізму, які яскраво відбивають ці риси у своїй образній системі, будучи введеними у зміст навчального процесу, здатні стати з'єднувальною ланкою у комунікаційній системі “педагог – покоління Next”. Для прикладу такого введення обрано форму спецкурсу, але представлений зміст може бути використаний і як окремий модуль (розділ) навчальних дисциплін “Світова художня культура”, “Актуальні проблеми сучасної культури”, “Історія і теорія культури” і т.п. на бакалавраті та в магістратурі, у програмі підготовки аспірантів за відповідним фахом, у системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації.

Спецкурс “Художня культура постмодерну” за структурою поділяється на п'ять розділів. Вступний розділ містить інформацію про загальні засади постмодернізму, окреслює вектори його розвитку в науці, філософії, літературі, мистецтві. Наступні чотири розділи, фактично, являють собою систему постмодерністських мистецьких форм, класифікація яких була представлена у дисертації автора [3].

Перший розділ презентує *образотворчо-тілесні* форми постмодернізму. Однією з основних рис сучасного мистецтва є трансформація “від візуального до видовищного”, яка відбувається у контексті так званого “тілесного повороту” або “тілоцентризму”. Тілесна мова та різноманітні зовнішні прояви особистості є об'єктивною, найближчою для людини мовою, тому масова культура апелює передусім не до розумово-духовних, а до візуальних, чуттєво-тілесних форм буття людини. В умовах домінанти візуальної культури з її орієнтацією на видовищність та підвищену емоційність особливої актуальності набуває зовнішньо-тілесне вираження соціокультурних смислів. У контексті цієї ідеології сформувався художній напрям акціонізму (“мистецтва дії”), який декларував пріоритет мистецького процесу над “продуктом”, трансформацію поняття “митець” і “глядач”, злиття мистецтва з життям. У розділі розглядаються такі образотворчо-тілесні форми, як: інсталяція, хепенінг, перформанс, флешмоб, боді-арт.

У другому розділі представлені форми *вуличного* мистецтва. Стріт-арт сьогодні надає можливість творчої реалізації молодому поколінню, пропонує різноманітні шляхи для його самовираження, адже сучасне місто відкрите для видовищно-ігрових, творчих експериментів у публічному просторі. У таких умовах людина фактично творить “культурний ландшафт” міста – у широкому сенсі слова. “Як відомо, у вузькому значенні під цим висловом розуміють природний ландшафт, перетворений людьми у процесі їхньої трудової діяльності. А творче, мистецько-ігрове

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

освоєння простору, на нашу думку, можна вважати культурним ландшафтом у широкому значенні” [3, с. 147]. Органічно вбудовуючись у міську екосистему, вуличне мистецтво використовує для своїх цілей будь-які об'єкти громадської інфраструктури: будівлі, тротуари, транспортну мережу, дорожні знаки та ліхтарні стовпи, кущі і дерева тощо. Прагнучи не до присвоєння території, а до комунікації з міським середовищем, стріт-арт підкреслює унікальність конкретного публічного простору, залучаючи глядача до діалогу через художній образ, що несе смислове навантаження та емоційний заряд. У розділі розглядаються, по-перше, форми вуличного малювання: різні види графіті (з акцентом на художнє), муралізм (настінний розпис), *madonnari* (об'ємне малювання на тротуарі); по-друге, різноманітні види вуличних інсталяцій: предметні, світлові, *urban bombing* (в'язане графіті), ленд-арт (мистецтво ландшафту).

Третій розділ присвячено *сценічним* постмодерним формам. До мистецтв, які презентують свої твори на сцені, традиційно відносять музику, театр та естрадно-циркові форми. Усі ці мистецькі практики мають давню історію, але у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть вони набувають нових видовищних рис, що суттєво збагачує художньо-виразну та комунікаційну систему сценічних мистецтв. Так, у сфері академічного музичного виконавства формується явище інструментального та хорового театру: невидовищна за своєю природою сценічна форма, театралізуючись, стає дещо незвичним, але надзвичайно цікавим видовищем. Театральна сцена демонструє багато нових мистецьких явищ, зокрема: оригінальні течії драматичного театру, в доктринах яких акторське слово поступається першістю пластиці та руху; експериментальна режисура класичної опери та балету; найвидовищніший жанр, що синтезує в собі виразні здобутки практично усіх існуючих мистецтв, – мюзикл. Естрада збагатилася у постмодерні феноменом шоу – формою, основним принципом якої на всіх рівнях (від жанрово-стильового до структурного) визначається “мікст”. У цирку програма з номерною структурою в означений період трансформується у глибоке театралізоване дійство, перетворюючи манеж у прямому і переносному сенсі на сцену.

Четвертий розділ розглядає постмодерні *екранні* форми. Тісний зв'язок екранної культури з науково-технічним прогресом обумовив винайдення міцних технічно-екранних артефактів – кіно, телебачення, відео, комп'ютеру, Інтернету. Оснащуючись новими технічними можливостями, екранна культура вповні проявляє себе як культуротворчий феномен сучасності: перетворюючись на провідний фактор життєвих реалій, вона інтенсифікує процеси, що формують масову свідомість. Мистецтвознавець О. Петрова називає рубіж тисячоліть медіакратичною культурою, коли “віртуальні цінності зазіхають на першість у бутті соціуму” [2, с. 85]. У розділі розглядаються форми, що презентують різні типи екранів

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

(кіноекрану, телевізійного екрану, комп'ютерного екрану, демонстраційного екрану): перенесення на екран театральньо-сценічних жанрів (що утворює ефект “подвійної” видовищності), музичний відеокліп, рекламний відеоролик, телевізійний серіал, комп'ютерна гра, пісочна анімація.

Розгляд теоретичного матеріалу в усіх розділах супроводжується численною наочною (репродукціями, презентаціями, відео-ілюстраціями), яка розкриває особливості втілення того чи іншого постмодерного принципу, підходу, ідеї на прикладі творчості найвідоміших митців-постмодерністів різних країн. Методика аналізу конкретних мистецьких творів у різних розділах, в залежності від майбутньої спеціальності та специфічних особливостей студентської групи, може спиратися на професійно-контекстний підхід, проблемно-пошукові методи, ігрові стратегії, креативні технології, культурний кругозір та творчий потенціал самих студентів.

Перспективи введення спецкурсу “Художня культура постмодерну” до навчальних планів вищої школи вбачаємо у розв'язанні, нехай і частковому, протиріч, які наразі існують у педагогічному процесі, а саме: між “модерними” засадами вищої освіти та “постмодерною” спрямованістю сучасного студентства; між необхідністю послідовного засвоєння усіх етапів розвитку художньої культури та непідготовленістю педагогів до викладання культурно-мистецьких особливостей постмодерну; між глибоким рівнем наукових досліджень постмодерністської культури у соціально-гуманітарній сфері та майже повною їх відсутністю у дидактиці.

Література

1. Браїнин-Пассек В. О постмодернизме, кризисе восприятия и новой классике / В. Браїнин-Пассек // Новый мир искусства. – 2002. – № 5 (28). – С. 7-9.
2. Петрова О. М. Мистецтвознавчі рефлексії: історія, теорія та практика образотворчого мистецтва 70-х років ХХ століття – початку ХХІ століття : зб. ст. / Ольга Петрова. – К. : “Академія”, 2004. – 400 с.
3. Станіславська К. І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури: типологія та специфіка функціонування : дис. ... доктора мистецтвознавства : 26.00.01 / Станіславська Катерина Ігорівна. – К., 2012. – 453 с.
4. Тейлор М. Поколение Next: студент эпохи постмодерна / Марк Тейлор // Оптимальные коммуникации [Електронний ресурс]. – Режим доступу 12.06.2013: <<http://jarki.ru/wpress/2009/01/26/413/>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

Екатерина Станиславская

***К вопросу структурной организации и содержания спецкурса
“Художественная культура постмодерна” в высшей школе***

Аннотация. В статье рассмотрены особенности построения учебного курса “Художественная культура постмодерна” в контексте специфики современного студенчества. Автором предложена классификация художественных форм постмодернизма, которая легла в основу содержания основных разделов курса.

Ключевые слова: постмодерн, художественная культура, постмодернизм, спецкурс.

Kateryna Stanislavska

On the question of the structure and content of course “The art postmodern culture” in high school

Summary. The article describes the features of structuring the course “The art postmodern culture” in the specific context of modern students. The author proposed the postmodernism artistic forms classification, which is a basis of the course main sections content.

Key words: postmodern, art culture, postmodernism, special course.

УДК 374.7.091.3 (477)“192/193”

Людмила Тимчук,
м. Чернівці

**РОЗРОБКА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ
НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ У ВІТЧИЗНЯНІЙ
ПЕДАГОГІЦІ 20-30-Х РОКІВ ХХ СТ.**

Швидкі темпи розвитку сучасного світу актуалізують необхідність постійного оновлення знань й пошуку нових способів їх отримання. У ХХІ ст., за прогнозами відомого американського письменника й футуролога Е. Тоффлера, неписьменним вважатиметься не той, хто не вміє читати й писати, а той, хто не навчився вчитися [20, с. 451].

Природно, що одним із найважливіших засобів розвитку суспільства і людини визнана освіта дорослих. Як складова неперервної освіти, вона покликана розширювати можливості для ціложиттєвого навчання людини й створювати умови для її постійного самовдосконалення; забезпечити людину комплексом знань і вмінь, необхідних для активної творчої життєвої позиції, вираженої в ефективній професійній і суспільній діяльності [1, с. 119].

Найважливішою характеристикою освіти дорослих є можливість своєчасно запропонувати ресурси і засоби для розвитку в людях активності в процесі постійного навчання та їх адаптації для участі в суспільних процесах. Успішність процесу